

ZAPISKI

NOVA OPERA

Na satiro Sterije Popoviča, »Pokondirena tikva«, ki jo pri nas poznamo pod precej ponesrečenim naslovom »Jara meščanka«, je Mihovil Logar na libretistično obdelavo Huga Klajna napisal operno delo, ki v polni meri zasluži zgornji naslov: Nova opera.

S »Tikvo« smo dobili novo glasbeno odrsko delo k onim maloštevilnim — menda je, če jih hočemo naštet, dovolj prstov ene roke — ki po svoji notranji moči in tehtnosti zadovoljujejo stroge mednarodne zahteve.

Pisanje opere je v naših bednih razmerah že samo po sebi herojsko delo. To pomeni: naporno delati dve leti; vložiti v to delo vse svoje znanje in inventivnost; vedeti pri tem, da bo komaj plačan partiturni papir — če sploh bo — in da bo ura učinkovitega dela plačana morda po 50 par ali dva dinarja; zavedati se, da bo težko spraviti opero v en teater, še težje v dva, in skoraj nemogoče v več, ker so tu razni regionalni, »politični«, finančni, ideološki in bogvedi kakšni še pomisleki, ki so samo pretveza za vse mogoče osebne interese in z muziko in umetnostjo nimajo nobene zveze; vnaprej vedeti, da prideš v krepplje zlohotni kritiki; računati s tem, da si boš v primeru, če delo uspe, nakopal več novih sovražnikov, kot pridobil novih prijateljev.

Toda pomeni tudi nekaj drugega; v neugnanem hotenju napisati nekaj novega, in to v rahlem, a neuničljivem upanju, da bo delo našlo milost v očeh zadnjega in edino merodajnega sodnika — publike.

Mihovila Logarja poznam in cenim njegovo delo vsaj že dvajset let. Poznam njegovo borbo, da najde »tó, svoje«, poznam njegove prejšnje opuse — mislim tu predvsem na operne, ki je med njimi tudi »Pohujšanje«. Vse to delo je bilo dosledno, vztrajno, polno optimizma, življenjske sile in vere v končni uspeh. Tega je zdaj dosegel: navdušeno priznanje dobre in zelo kulturne beograjske publike mu je to dokazalo.

Ne le zaradi tega, ker sem bil njegovega uspeha od srca vesel, temveč predvsem zaradi tega, ker mislim, da moramo tudi mi malce vedeti o tem, kaj se dogaja v daljnem — o, včasih tako zelo daljnem Beogradu — se mi zdi dobro, če na kratko orišem in okarakteriziram novo Logarjevo delo.

Tvorci opere so trije možaki: pisatelj, libretist in komponist. Ker je od te trojice najvažnejši komponist, bom o njem govoril na kraju.

Sterija je napisal duhovito in odrsko učinkovito zabavljico na to, čemur pravi Dolenjec »uš je prišla v grinto«. Majstorica Fema je postala v srečnem Biedermeierjevem času gospa in celo madame. Zato mora navleči nase vse naj-novejše modne derniererije, prekrstiti mora svojega brumnega vojvodinskega slugo Joco v Hansa oziroma Jeana, in tako dalje. Štorijica je lahkotna, jasna, nepretenciozna; ne biča, temveč se samo narahlo posmehuje. Tu ni nič naporenega ali žaljivega; Sterija čisto preprosto pravi: »Čujte, ali ne vidite, kako ste smešni?«

Tako je bilo zadnjih deset tisoč let, tako je danes in bo jutri in — po vsej verjetnosti — še prihodnjih deset tisoč let. Zato je popolnoma zgrešena trditev nekega kritika, da ta opera nima teksta, ki bi mogel danes zanimati široko publiko. Široka publika se je izjavila, da jo to zanima, in — prav ima seveda ona.

Hugo Klajn je iz te štorijice napravil libreto komične opere, da bi ga bolje ne mogel. Z zanesljivim prijemom je izluščil najboljše; spretno je razdelil scene in z veččo roko uredil arije, duete, recitative, zbor in vse drugo. Vso pohvalo zasluži in že vnaprej čestitam komponistu, ki mu bo Klajn pisal libreto.

Logarjeva muzika? Eno naj zadostuje; imenitna je!

Po dolgih letih iskanja, po bolj ali manj posrečenih eksperimentih, po včasih ne preveč prepričljivih uspehih, pa tudi čestih porazih se je njegovo ustvarjanje nekako umirilo, postalo je zanesljivo, jasno in tako je Logar s to opero dokončno prodr.

Logar dela v glavnem s kratkimi temami, miniaturnimi domisleki; z veliko iznajdljivostjo jih variira in tako obvlada tudi daljše muzikalne komplekse. Glasovne parte vodi melodiozno prikupno, ima dober čut za zmogljivost glasov in lepo dozira vsakemu pevcu postavljeno nalogo. Instrumentacija je briljantna. Njegovemu stilu odgovarjajoči kratki, bliskoviti kontrapunktični domisleki napravljajo njegovo partituro izredno zanimivo in duhovito. Povrh vsega pa: blažen humor v muziki!

Opero odlikujeta dve dragocenosti. Prvič: zna zdržati napetost in svežino tudi v daljših dimenzijah, kot na primer skozi vse prvo dejanje, ki traja celo uro. Tu ni niti trenutka, ko bi občutili dolgčas ali utrujenost ali praznoto. Tu vse kipi in teče v silnem tempu od prvega do zadnjega takta. Kdor zna to, je mojster.

Drugo: v današnjih dneh je komponistu težko napisati muziko, ki o njej moreš reči, da ni narahlo v zlahti s Prokofjevom, Straussom ali komer koli že. Pri Logarju mi ni niti enkrat prišlo na misel, da je to ali ono mesto podobno neki muziki, ki jo že poznam. To je muzika Logarjeva in samo Logarjeva. To nekaj pomeni!

Za naše bralce bi ne bilo zanimivo, če bi našteval in ocenjeval dosežke režiserja, inscenatorja, pevk in pevcev. Premalo jih poznamo. Zadostuje naj ugotovitev, da je bila predstava v vsakem oziru pripravljena skrbno in z očitno ljubeznijo do dela.

Prepričan sem, da bo Logar po nekaj reprizah napravil to, kar je zadnjih tri sto let napavil še vsak operni komponist. Krajšal bo in še zgostil dogajanje; če mu smem svetovati, celo precej, zakaj delo bo s tem še izdatno pridobilo. Gotovo bo tudi mestoma razredčil partituro in tako učinkoviteje eksponiral glasove in tekst. Vem, to ni prijetno; vsakomur od nas se para srce, kadar nekaj »vržemo ven«. Toda ne gre drugače: muzika ni obrt. Tudi najizkušenejši glasbeni ustvarjalec ne ve nikdar natanko vnaprej, kako bo delovala njegova muzika, kateri detajl bo publiki posebno všeč in ali ne bo morda razočaran nad medlim vtisom prav tiste scene, ki je on sam z njo izredno zadovoljen. Zato se dokončna redakcija domala vsakega glasbenega dela bolj ali manj razlikuje od premiere. Posebej velja to še za odrska dela. Bilo bi napak, če bi ne bilo tako.

Logar je po rodu Slovenec in postal je naturaliziran Srb ravno tako, kot je postal Jenko in še cela vrsta odličnih slovenskih glasbenikov, ki so delali in tudi danes delajo v srbski muziki.

Dobili smo novo opero. Srbska je, pa malce tudi slovenska in želimo ji, da gre v svet. To zasluži.

Marjan Kozina

